

IP TIPS

чекліст для письменників

АВТОРСЬКЕ ПРАВО В ЛІТЕРАТУРНІЙ ТВОРЧОСТІ

Права письменників

1

Я написав літературний твір, але не опублікував його. З якого моменту мене можна вважати автором цього твору? Чи впливає на це факт оприлюднення?

Авторське право на твір виникає внаслідок факту його створення, а не оприлюднення. Твір вважається створеним з моменту первинного надання йому будь-якої об'єктивної форми (письмової, речової, електронної (цифрової) тощо).

На охорону твору не впливає чи є твір оприлюдненим (зокрема чи був опублікованим), завершеним, призначення, жанр, обсяг твору, а також спосіб вираження.

(ч. 1 ст. 9 Закону України “Про авторське право і суміжні права”)

2

Чи необхідно мені реєструвати авторські права на літературний твір, щоб отримати охорону авторським правом та засвідчити свій статус автора?

Державна реєстрація авторського права на твір не є обов'язковою процедурою та не впливає на набуття особою правового статусу автора твору. Реєстрація здійснюється виключно за бажанням автора за умови подання відповідних документів до Державної організації “Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій” у порядку, встановленому чинним законодавством.

Незалежно від факту реєстрації авторських прав, автору важливо для повідомлення про свої майнові права використовувати знак охорони авторського права, що складається з латинської літери "С", обведеної колом - ©, поряд з яким зазначаються ім'я (найменування) автора або суб'єкта майнових прав на твір (наприклад, видавництво), рік першого опублікування твору.

Для засвідчення належних особистих немайнових прав та/або майнових прав на твір (оприлюднений чи неоприлюднений), факту і дати його опублікування, набуття майнових прав на твір, автор може зареєструвати своє авторське право у відповідному державному реєстрі.

У випадку порушення авторських прав на твір, свідоцтво про державну реєстрацію може сприяти ефективному доведенню авторства та факту моменту створення твору.

(ч. 1 ст. 9 Закону України “Про авторське право і суміжні права”)

3

Скільки триває охорона авторським правом мого твору?

Охорона авторським правом особистих немайнових прав автора (права на авторське ім'я, право вимагати визнання свого авторства, право вимагати збереження цілісності твору та інші) є безстроковою.

Майнові права на твір (зокрема права, пов'язані з можливістю його використання та надання дозволу іншим особам на використання) за загальним правилом діють протягом усього життя автора та спливають через 70 років після смерті автора.

(ст. 11, ч. 2 ст. 31 Закону України “Про авторське право і суміжні права”)

4

Якщо літературний твір я написав спільно зі своїм другом, як вирішується питання щодо розподілу наших авторських прав?

Якщо твір створено спільною творчою працею декількох осіб, ці особи є співавторами. Питання щодо розподілу авторських прав на твір, створений у співавторстві, варто регулювати у договорі між співавторами, зокрема деталізувати порядок та умови розподілу винагороди за використання твору, допустимі способи використання твору та інші питання, важливі для кожного з співавторів. Якщо питання розподілу винагороди не встановлено договором, то вона розподіляється між співавторами рівними частками.

Жоден із співавторів не має права без достатніх підстав відмовити іншим співавторам у наданні дозволу на опублікування або на переробку такого твору.

Питання щодо розподілу майнових прав інтелектуальної власності на твір не втрачає своєї актуальності протягом їх строку дії, тобто протягом усього життя співавторів та 70 років після смерті останнього з них.

У зазначений період часу автори можуть вносити зміни та доповнення у договір між ними. Після смерті співавторів питання щодо використання твору та розміру винагороди буде вирішуватися суб'єктами авторських прав, які отримали права у спадок або за договором.

(ст. 13, 31 Закону України “Про авторське право і суміжні права”)

5

Якщо у мене з моїм співавтором виник спір щодо назви твору та його присвяти, як це питання вирішується відповідно до чинного законодавства?

Право надати назву твору та право присвятити твір особі чи подіям є особистими немайновими правами автора. Отже ці права здійснюються ними за спільною згодою.

У випадку наявності спору можна звернутися до медіатора за допомогою про мирне врегулювання конфлікту, або до суду за вирішенням спору у судовому порядку.

(ст. 11 Закону України “Про авторське право і суміжні права”)

6

Чи може хтось опублікувати мій твір під іншим ім'ям?

Опублікування твору під ім'ям іншої людини (яка не є його автором) є дією, що порушує авторські права на твір, зокрема особисте немайнове право вимагати визнання свого авторства шляхом зазначення належним чином імені автора в оригіналі і копіях твору і за будь-якого використання твору, якщо це практично можливо.

Присвоєння твору, тобто опублікування його під іменем іншої особи, ніж автор, не допускається відповідно до чинного законодавства та може мати наслідком пред'явлення вимог щодо знищення примірників твору, відшкодування завданої моральної та/або матеріальної шкоди.

(стаття 11 Закону України “Про авторське право і суміжні права”)

7

Якщо твір написано на основі реальних подій, які є застереження щодо дотримання автором прав інших осіб?

При написанні твору на основі реальних подій, слід звернути увагу на те, чи є твір документальним або художнім та врахувати залежно від окремих деталей ситуації положення Цивільного кодексу України, які забезпечують охорону особистих немайнових прав фізичної особи, зокрема:

- права на використання імені фізичної особи. Використання імені фізичної особи в літературних та інших творах, крім творів документального характеру, як персонажа (дійової особи) допускається лише за її згодою, а після її смерті - за згодою її дітей, вдови (вдівця), а якщо їх немає, - батьків, братів та сестер.

- права на особисті папери (документи, фотографії, щоденники, інші записи, особисті архівні матеріали тощо), які є власністю фізичної особи. Ознайомлення з особистими паперами, їх використання, зокрема шляхом опублікування, допускаються лише за згодою фізичної особи, якій вони належать, а у випадку її смерті лише за згодою їхніх дітей, вдови (вдівця), а якщо їх немає, - батьків, братів та сестер.
- права на таємницю кореспонденції (листування, телеграм, телефонних розмов, телеграфних повідомлень тощо), яка є власністю адресата. Вони можуть використовуватися, зокрема шляхом опублікування, лише за згодою особи, яка направила їх, та адресата. Якщо кореспонденція стосується особистого життя іншої фізичної особи, для її використання, зокрема шляхом опублікування, потрібна згода цієї особи, якій вони належать, а у випадку її смерті лише за згодою їхніх дітей, вдови (вдівця), а якщо їх немає, - батьків, братів та сестер. У разі смерті зазначених осіб, кореспонденція, яка має наукову, художню, історичну цінність, може бути опублікована в порядку, встановленому законом.
- права на власне зображення фізичної особи. Фотографія, інші художні твори, на яких зображено фізичну особу, можуть бути публічно показані, відтворені, розповсюджені лише за згодою цієї особи, а в разі її смерті - за згодою їхніх дітей, вдови (вдівця), а якщо їх немає, - батьків, братів та сестер. Згода, яку дала фізична особа, зображена на фотографії, іншому художньому творі, може бути після її смерті відкликана зазначеними особами. Витрати особи, яка здійснювала публічний показ, відтворення чи розповсюдження фотографії, іншого художнього твору, відшкодовуються цими особами. Особа, яка погодилася на знімання її на фото-, кіно-, теле- чи відеоплівку, може вимагати припинення їх публічного показу в тій частині, яка стосується її особистого життя.
- а також інші права, зокрема права на особисте життя та його таємницю, права на повагу до честі, гідності та недоторканності ділової репутації.

(статті 296, 299, 301, 303, 306, 307, 308, Цивільного кодексу України)

8

Чи можу я для ілюстрації своєї книги взяти фото з соціальних мереж або мережі Інтернету?

При обранні ілюстрації для книги необхідно з'ясувати інформацію про наявність авторських прав на конкретне фотозображення та інформацію про умови його використання.

Якщо фотозображення міститься на сайтах фотостоках, то зазвичай кожне фотозображення супроводжують умови щодо можливості платного чи безплатного використання, конкретних способів та необхідності зазначення автора твору та посилання на твір. Отже, можна обрати необхідне фото та використовувати його відповідно до встановлених вимог.

Як ілюстрації для книги можна використовувати зображення, на які сплинув строк чинності майнових прав інтелектуальної власності (тобто минуло 70 років після смерті автора).

Також суб'єкт авторського права може надати дозвіл на використання об'єкта авторського права будь-якою особою на визначених ним умовах (публічна ліцензія). Якщо в ліцензії не передбачено сплату винагороди за використання об'єкта авторського права або передбачено, що така сплата може здійснюватися ліцензіатом добровільно, на власний розсуд, вона вважається безплатною.

Фотозображення, відносно яких відсутня інформація щодо автора або суб'єктів майнових прав, не варто використовувати для ілюстрування, адже у будь-який момент суб'єкт авторських прав може заявити про свої права, що може призвести до негативних наслідків та вимог правоволодільця щодо знищення тиражу або відшкодування моральної шкоди чи компенсації збитків.

(ст. 12 Закону України “Про авторське право і суміжні права”)

ЗАСТЕРЕЖЕННЯ

Проект має на меті роз'яснення питань, що виникають у представників сфери креативних індустрій у їх повсякденній професійній діяльності.

Чекліст містить відповіді з посиланням на чинне законодавство. При виникненні конфліктів щодо конкретних спірних ситуацій цей чекліст не може бути застосований для вирішення спору.

Представлений чекліст **НЕ є офіційним роз'ясненням УКРНОІВІ** щодо застосування окремих норм чинного законодавства з питань у сфері інтелектуальної власності та **НЕ рекомендований для використання у експертних дослідженнях.**

Для додаткової оцінки всіх ризиків та факторів, що впливають на вирішення спірної ситуації, рекомендуємо звернутися за додатковими роз'ясненнями з урахуванням всіх обставин конкретної ситуації до фахівців в сфері інтелектуальної власності.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО ПРОЄКТ:

Серія: 8 актуальних питань та відповідей для представників сфери креативу та інновацій: чекліст, поради з питань інтелектуальної власності.

Про що: про охорону авторських та суміжних прав в літературній творчості.

Для кого: для письменників.

Мета: підвищення рівня обізнаності щодо застосування норм законодавства про авторське право і суміжні права в літературній творчості.

Чекліст підготовлений командою

Департаменту “Академія інтелектуальної власності” УКРНОІВІ.

Представлена інформація наведена з урахуванням положень законодавства станом на 03.03.2025 року.

© УКРНОІВІ, 2025